Jüdische Pester Zeitung.

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן יעדען טאג פרענומערירען אונד דער פרענומעראציאנס-טערמין בעגיננט מיט דעם עמפפאנגע דעס ערסטען בלאטטעס.
דיא רעדאקציאן בעפינדעט זיך אין פעסט וואייצנער בולוואר נומ' 29 וואָהין מאן אויך דיא פרענומעראציאנסגעלדער צו זענדען בעליעבט.

יידישע פעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטט ערשיינט דריימאל וואָכענטליך מאָנטאג, מיטטוואָך אונד פרייטאג, אונד קאָסטעט
פיר עסטעררייך-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולד. — קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד. — קר. ע. וו.
פירטעליעהר. 2 גולד. 50 קר. ע. וו.
פיר'ס אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולד. — קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד. 50 קר. ע. וו.
פירטעליעהר. 2 גולד. 75 קר. ע. וו.

Nr. 30. צוועלפטער יאהרגאנג — פעסט, מיטטוואָך כז אדר ה'ת'ר'ם'. — Pest, den 10. März 1880.

דער איזראעליטישע שולפאָנד אים אונגארישען רייכסטאגע.

ענדליך איזט אין דער געסטריגען זיטצונג דעם אונגארישען רייכסטאגעס דיא אנגעלעגענהייט דעס איזראעליטישען לאנדעס-שולפאָנדעס צור אפפענטליכען פערהאנדלונג געלאנגט. צוערסט היעלט דער רעפערענט ו י ע ט ש ע י איינע רעדע, אין וועלכער ער דיא ענטשטעהונגס-געשיכטע דעס איזראעליטישען לאנדעס-שולפאָנדעס דארשטעללטע אונד דאנן פאָלגענדען אנטראג שטעללטע: דער שולפאָנד בלייבע פארלייפיג ווייטער נור אונטער דער האנד דעס קולטוס-מיניסטערס אונד ביא זיינער אונטערשטיטצונג דער איזראעליטישען שולען מאגע ער נור פאָלגענדע פונקטע בעריקזיכטיגען: 1) אָב דיא צו אונטערשטיטצענדע שולע איינע געזעטצמעסיגע איזט אונד דעם שול-געזעטצע ענטשפריכט. — 2) אָב דיא פערמאגענס-פערהעלטניססע דער געמיינדע ווירקליך דערארט זינד, דאס איהרע שולע אונטערשטיטצט ווערדען מוס — אונד 3) זאָלל דיא אללגעמיינע בילדונג איבעראלל בעריקזיכטיגט ווערדען. —

היערויף ערהאב זיך דער קולטוס-מיניסטער ט ר ע פ א ר ט אונד שפראך פיר דיא אננאהמע דיעזעס אנטראגעס. ער זאגטע: „וויר האבען פאָר אונס איינען פאָנד, דער וואהל איין איינענטהום דער אונגארישען יודען איזט; אבער פערטהיילט קאנן ער דענגאָך ניכט ווערדען, דען דיעזער פאָנד איזט מיט געוויססען בעדינגונגען פערבונדען. אונד דיעזע בעדינגונגען זינד שאָן דאמאלס פעסטגעשטעללט וואָרדען, אלס דער פאָנד ענטשטאנדען איזט. איינע דיעזער בעדינגונגען איזט דיא ערהאלטונג איינעס ראבבינער-סעמינארס, וועלכעס שאָן דאשטעהט אונד ניכט מעהר וועגגעבלאזען ווערדען קאנן. איך מיס היער געשטעהען, דאס איך מיר דאצו גראטולירע, דאס דיעזעס סעמינאר וועהרענד מיינער מיניסטערשאפט ענטשטאנדען איזט."

ביא דיעזעם לעטצטען זאטצע ענטשטאנד איין לאבען אונטער דען איסערסט-לינקען; דער מיניסטער זאגטע דאנן ווייטער: „דאס ראבבינער-סעמינאר איזט איינע בילדונגס-פערברייטענדע אנשטאלט פאָן האהער בעדייטונג. דאס לאנד ווירד איהרען נוטצען ערסט דאנן פיהלען, וועגן הינרעיך ראבבינער אים דיעזעם סעמינאר העראנגעבילדעט ווערדען. דיעזעס סעמינאר איזט נאָך דען שטרענג-יידישען געזעטצען איינגעריכטעט אונד וויל דירעקט אים ניכט דיא ארטהאדאקסען ראבבינער פערדרענגען. — איך ווייס, ווארים דאס ראבבינער-סעמינאר פיינדע האט — וויל מאן פירכטעט, דאס דיא אים דעמזעלבען קאממענדען ראבבינער אייך אין ארטהאדאקסען געמיינדען אנגעשטעללט ווערדען. מאן זאגט, אים סעמינאר זינד אים גאנצען נור זעקס שילער. דאס איזט ניכט וואהר! — אים סעמינאר זינד יעטצט 40 שילער!"

„דאס איזט אויך ניכט פיעל!" ריעפען דיא איסערסט-לינקען — דאראויף זאגטע דער מיניסטער ווייטער: „וועגן יעטצט דאס סעמינאר ניכט מעהר שילער האט, זאָ איזט עס נור דאהער, וויל פיעלע שילער, דיא איינטרעטען וואָללטען, וועגען מאנגעלס דער נאטהווענדיגען פאָרקענטניססע ניכט איינגענאממען ווערדען קאנגטען. — מאן זאגט, דאס אים סעמינאר מעהר פיר דאס דייטשע אלס פיר דאס אונגארישע געווירקט ווירד. דיאיעניגען, וועלכע דאס זאגען, זאָללען דאס סעמינאר בעזיכען אונד זיא ווערדען זיך פאָם געגענטהייל איבערצייגען. עס זינד דאָרט וואָהל צוויא איסלענדישע לעהרער אנגעשטעללט, אבער איינער דערזעלבען האט דיא אונגארישע שפראכע שאָן זאָ גוט ערלערנט, דאס ער זאָ גוט אונגאריש שפריכט, וויא יעדער דעפוטירטע היער. דער אנדערע ווידער, נעמליך דער דירעקטאָר, הערר בלאך, דער ביזהער ראבבינער אין לייפניק וואר, קאנן וואָהל ניכט אונגאריש, ער איזט אבער נור דען ארטהאדאקסען צו ליעבע אנגעשטעללט וואָרדען, דא מאן היער איינען פאססענדערען ניכט געפונדען."

איך היערויף ענטשטאנד אין געלעבטער אויף דער זייטע דער איסערסט-לינקען. דער מיניסטער זאגטע דאנן ווייטער: „צווייטענס מיסטע מאן פאָם פאָנדע איינע איזראעליטישע „פרעפאראנדיע" ערריכטען, אין וועלכער יידישע לעהרער העראנגעבילדעט ווערדען. דיא שילער דיעזער פרעפאראנדיע בעשטעהען מייסטענס אוים דען זאָהנען ארטהאדאקסער עלטערן. — איך בעגרייפע דאהער ניכט, ווארים דענן דיא ארטהאדאקסען דיעזער לעהרער-פרעפאראנדיע זאָ פיינדליך זינד. דיא ארטהאדאקסען זאגען: „מאן ברויכט קיין ראבבינער-סעמינאר. דער שולפאָנד מוס נור פיר פאָלקס-שולען פערוועגדעט ווערדען." — וואָהער זאָלל מאן אבער דיא לעהרער פיר דיא פאָלקס-שולען הערנעהמען, וועגן מאן קיינע פרעפאראנדיע האט? זאָלל מאן זאָלכע לעהרער אויף איירגענד איינעם מארקטע קויפען? — דריטטענס מיססען אויך דיא ערטרעגניססע דעס שולפאָנדעס פיר דיא ערציעהונג דער יידישען אונגליקליכען ארמען בלינדען אונד טויב-שטוממען קינדער פערוועגדעט ווערדען. אונד ביא דער אויפנאהמע זאָלכער קינדער אינ'ס בלינדען- אָדער טויב-שטוממען-אינסטיטוט ווירדע נעמאלס דאראויף ריקזיכט גענאממען, אָב דאס אונגליקליכע קינד פאָן ארטהאדאקסען אָדער ניכט-ארטהאדאקסען עלטערן איזט. — דער שולפאָנד מוס אלזאָ פערוועגדעט ווערדען: ערסטענס פיר'ס סעמינאר, צווייטענס פיר דיא פרעפאראנדיע, דריטטענס פיר ארמע בלינדע אונד טויב-שטוממע קינדער, אונד וואס דאנן איבריג בלייבט, מוס צור סובווענציאן (אונטערשטיטצונג) דער יידישען שולען פערוועגדעט ווערדען. איך קאנן עס היער נון מיט גוטעם געוויססען זאגען, דאס איך ביא דער אונטערשטיטצונג דער יידישען שולען גאנץ אונפארטהייאיש פאָרגעגאנגען בין. איך האבע דאָרט אונטערשטיטצט, וואָ עס נאָטהיג וואר. דיעזער פאָנד איזט אלזאָ נור פיר דיעזע צוועקע בעשטיממט אונד איזט דאהער אונטהיילבאר. ער מוס דאהער נור ווייטער אונטער דעם קולטוס-מיניסטעריום בלייבען אונד פאָן דיעזעם פערוואלטעט ווערדען. — אבער אויך איסערדעם איזט איינע טהיילונג גאר ניכט דענקבאר. וויא זאָלל מאן דיא טהיילונג פאָרנעהמען? דיא פערשיעדענען יידישען פארטייען זינד יא ניכט דורך וויכטיגע רעליגיאנס-גרונדזעטצע געשיעדען, וויא ביישפיעלסווייזע דיא פראטעסטאנטען אונד דיא ראָמיש-קאטהאָלישען, זאָנדערן האבען נור פערשיעדענע איינריכטונגען אין איהרען געמיינדען. אונד דא גיבט עס נאָך קיינע שטרענגע אונטערשיידונגס-גרענצען. מאן מוס ערסט דיא צייט אבווארטען, אים צו זעהען, אָב ווירקליך איינע בעדייטענדע שפאלטונג אונטער דען יידישען פארטייען שטאטטפינדען ווירד. אים יאהרע 1874 עקסיסטירטען קוים איין פאאר שטאטוס-קוואָ-געמיינדען, היינטע עקסיסטירען שאָן פיעלע אונד נעבסטדעם עקסיסטירט נאָך איינע ספרדים-פארטייא. וויא זאָלל מאן אלזאָ דא דען שול-פאָנד אויפטהיילען? — איך ביטטע דאהער, דען אנטראג דעס העררן וויעטשעי אנצונעהמען. איך האָפפע, דאס מיר דאס געעהרטע הויז קיינען פאָרוואורף דאריבער מאכען ווירד, דאס איך אינצווישען איין ראבבינער-סעמינאר ערריכטען ליעס, וועלכעס דיא בילדונג אונטער דען יודען פערברייטעט. איך בין ביא דער פערוואלטונג דיעזעס איזראעליטישען שול-פאָנדעס נאָך דעססען בעשטיממונג פאָרגעגאנגען." —

היערויף שפראך דער איסערסט-לינקע דעפוטירטע לאדיסלויס ה ע נ ע ד י ש געגען דען קולטוס-מיניסטער. ער זאגטע: „דער מיניסטער איזט מיט דיעזעם שול-פאָנדע אונגעזעטצליך פאָרגעגאנגען. דיא יידישען ארטהאדאקסען זינד מיט איהרעם אנטהיילע אם שול-פאָנדע שטארק פערקירצט וואָרדען. דער הערר קולטוס-מיניסטער האט אללעס אין פערווירדונג געבראכט. דיא ארטהאדאקסען זינד יא איינפערשטאנדען מיט דער ערריכטונג דעס ראבבינער-סעמינארס, נור וואָללען זיא ניכט, דאס דיעזעס סעמינאר בלאָס פאָן דער קאָנגרעס-פארטייא געלייטעט ווערדען זאָלל. — (היער ריעפען איינינע דעפוטירטע: „ווער האט איהנען געזאגט, דאס דיא ארטהאדאקסען יע איין סעמינאר וואָללטען?") איך שטעללע דאהער פאָלגענדען אנטראג: דאס געעהרטע הויז וואָללע דאס ביזהעריגע פאָרגעהען דעס מיניסטערס אין דיעזער אנגעלעגענהייט מיסביללינען אונד איהם יעטצט דען אויפטראג געבען, דאהין צו ווירקען, דאס דיעזער פאָנד אים גלייכען פערהעלטניססע אונטער דיא יידישען פארטייען פערטהיילט ווערדע — אונד וועגן דיעזע טהיילונג דורך קיינען גלייכען פערגלייך צו שטאנדע קאממען קאנן, זאָ זאָלל איין געריכט נאָך שטרענגעם רעכטע דיא טהיילונג פאָרנעהמען. אבער אויך ביז צור פאָללשטרעקונג דיעזער טהיילונג זאָללען דיא ערטרעגניססע דיעזעס פאָנדעס אין גערעכטעם פערהעלטניססע צור אונטערשטיטצונג דער פערשיעדענען יידישען געמיינדע-שולען פערוועגדעט ווערדען."

היערויף ערהאָב זיך דער דעפוטירטע אלאדאר מ א ל נ א ר, דער צו דען געגנערן דער יעטציגען רעגיערונג געהאָרט — אונד היעלט פאָלגענדע רעדע: „געעהרטעס הויז! דיעזע אנגעלעגענהייט איזט שאָן אָפט צור פערהאנדלונג געלאנגט אונד קאָממט אויך היינטע נאָך ניכט צום לעטצטען מאלע צור בעראטהונג. דיא הערדען דעפוטירטען קעננען שאָן דיא גאנצע אנגעלעגענהייט צו גוט, דא זיא פאָן דען ארטהאדאקסען היעריבער שאָן גענוג בעשטירמט אונד אויפגעקלערט וואָרדען. זייט יאהרען בעקעמפפען זיך דיא נעאָלאָגען אונד ארטהאדאקסען, אהנע דאס דיא רעגיערונג היערין איינען פערנינפטיגען בעשלוס פאססען קאָננטע. וואָדורך אלזאָ דיא אנגעלעגענהייט נאָך אימער פערוויקעלטער ווירדע. איך וויל נון היעריבער ערנסט אונד אונפארטייאיש שפרעכען: הערר לאדיסלויס הענעדיש בעאנטראגט דיא טהיילונג דעס פאָנדעס. (היער ריעפען דיא איסערסט-לינקען: „ניכט דער פאָנד, זאָנדערן דיא ערטרעגניססע דעס פאָנדעס זאָללען פערטהיילט ווערדען!" — מאָלנאר זאגטע ווייטער:) מיינע הערדען! ניכט דען פאָנד אונד ניכט דיא ערטרעגניססע דעס פאָנדעס האלטע איך פיר טהיילבאר. דיא טהיילונג איזט אין ווירקליכקייט ניכט דורכפיהרבאר. וויא זאָלל דער פאָנד אונטער דיא פארטייען געטהיילט ווערדען? נאָך דער זעעלענצאהל דער איינצעלנען — אָדער נאָך דער צאהל

מלאדעצקי דער פאליציא איינע שריפטליכע ערקלערונג גענעבען, זאגליך פעטערסבורג פערלאסען צו וואללען. וואורדע ער איך פריען פיס גע־זעצט. ער רייטע ווירקליך אין זיינען הייסאטסאדט אינד שטאחל דארט ביא דער פאליציא איינע טאשענ־פיסטאלע. דיא ער גיך איך דען לארים מעליקאה אבגעפיערט. מלאדעצקי לעבטע, דא ער יא. ווא אבען עריעהנט. אין פעטערסבורג זיך ניכט איפראלטען דורפטע, אין איינער אבזיטס־גערעגע־גען גאסע אינטער דעם פאלשען נאמען מאלא־צאפ. ער וואללטע דאס פערברעכען שאן אם 2. דיעזעס יערהעער דער יבילאיאס־פייערליכייט דעם כאיזערס פעראבען. אהנע הייצ' ווראד גע־לעגענהייט צו פינדען. ער כאנגטע דען גראפען מעליקאה ניכט פערזאגליך. עס מיססען דארער אנ־דערע לייטע אין דער נעהע געשטאנדען זיין. ווילכע איהם דען גראפען וויזען. ביים פערהארע בענאהם זיך דער פערברעכער זעהר טראטציג. בעשטיפטע דיא ריכטער אינד וואללטע ניכט אויפשעהען. אלס אן איהן איינע פראגע גערכטעט וואורדע. מאגליך, דאס דיעזע גראבהייט דאצי ביטרג. דיא ריכטער נעגען דען פערברעכער צו ערבטטערן אינד איהן זא קוריין צים טאדע צו פעראורטהיילען? — (ווא עס שיינט. דורפטע דער אנגלילליכע יינגע מאנן קיין אינגנטליכער ניהילסט געוועזען זיין. ער וואורדע פאן דען ניהילסטען בלאם געדינגען, אים דאס פערברעכען צו פעראבען. אינד אפפערטע פעללייכט פיר יינגיגע גורדען זיין יינגעס לעבען.) איינע ווייטערע פעטערסבורגער דעפעשע מעלדעט הערבער: ביא דער הערכטטנג מלאדעצקי'س יא־דען פער באטאללאנע סאלדאטען אויפגעשטעללט. פיעלע נעגעראלע אינד אפפיציערע וארען עבענ־פאללס אנוועזענד. דער פערברעכער, דער איך איינעס יאגען הערבייגעפאהרען כאם. יאר שייאיין געקליידעט. מיט דעם ריכטען יאר דעזעלבע אן דיא אייזענשטאנגען דעם יאגענס גערכטעטע. דער יינגע פערברעכער יאר פאן כלייגער געשטאלט, האטטע שיארצעס האאר. איינען כלייגען שנור־בארט אינד זאה עשיאס בלייך איים. דען כאפפ, דען ער זעהר האר הייעלט, אים דיא גאנצע פער־זאמملונג איבערשיען צו כאנגען. יאיך ער הין אינד הער מיט לעבהאפטער אנגעיילד. פאר אינד הינטער דעם יאגען בעפאנדען זיך כאזאכען מיט אויפגעפלאנצטעם גייעהרע. אכם ער בעריטם אינטער דעם גאלגען שטאנד. יאיך ערעכאב ער זיינע שטיممע אינד ריעף דעם פאללע צו: „אהר זעהט דיא פאר איך קיינען פערברעכער, זאנדערן אינען דערעגנגען מענגער. יעלכע איעדע רעטטונג איים דער שלאגייא אנשטרבען!" הערייס פערגינ־טע ער זיך נאך אללען זיטען. גון יאורדע ער מיט איינעם מאנטעל איים זאך־לייגאנד אומהיללט. יא־ריים 4 הענגערס־רגעכטע אידן איים דען גאלגען צאגען. דער טאדעס־כאמפף דויערטע 3 מינוטען.

געשעפטסבעריכט

פעסטער פרייזע.

נעטרייד־גרעשעפט. פאן וויצען וואר געס־טערן פיעל צו מארקטע געבראכט, דער פערקויף יואר גוט. 12000 מטצר' וואורדען פערקויפט.

וויצען טהיים 500 מעטרצ' 76,5 קילא 14.45 גולד. 500 מעטרצטר, 76.5 קילא 14.40 גולד. 100 מעטר־צטר' 76. ק' 14.30 גולדען. 200 מטרצ' 76. קילא 14.25 גול. — 2500 מטרצ' 77. קילא 14.60 גול. 1800 מטצ' 75. ק' 14.20 גול. 650 מטרצ' 77. ק' 14.35 גולד. — 1000 מטרצ' 74. קילא 13.97½ גולדען, 800 מטרצ' 74. ק' 13.85 גולד. — (אללעס פער דרייא מאנאטס.)

קאן רען 10.75—10.95 גולד.

גערסטע פוטטער־ 8.25 גולד. מאלצ־יואארץ — 9. גולד. —

קוקורוזען 8—8.65 גולד.

האפער 6.72½—7.85 גולד.

רעפס — 12. גולדען.

מעהל־גרייזע (פער 100 קילאגראמם אומטע זאק, פרייא אב פעסט): נו' 0: 24 גולד. 50 קר'. נו' 1: 23 גול. 70 קר', נו' 2: 22 גול. 90 קר', נו' 3: 22 גול. — קר' נו' 4: 21 גול. 30 קר', נו' 5: 20 גול. 60 קר'. נו' 6: 19 גול' 50 קר', נו' 7: 19 גולד. — קר', נו' 8: 18 גול. 40 קר', נו' 8½ 17 גולד. 20 קר', פיינע קלייע 5 גול. 40 קר', גראבע קלייע 4 גולד. 80 קר.

הילזע נגרייס טע: עיבסען אינגאריישע 12—15 גולד. לינזען 12—14 גול. ראטע הויזע 7.50—8 גול. הויזע בוין 13½—13½. גראס ווייסע באהנען 11.25—11.75 גול. צווייגעל 12½—13 גול. — לינזאמען 14 גולד. האנזאמען 10¾—11 גול. מאהאר 7.75—8.25 גול. קומעל 32—34 גול. וויקען 7.25 גול. — מאהן גרויע 27—28 גול. בלויע 30—31 גול. (אללעס פער 100 קילא.)

שפיריטוס גיט מעטאהאל אים קלייגען 37—37½ גול. אלטע־מעטאהאל 37½—38½ גולדען. פער 1000 לטער פערצענט. —

צוועטשקען, כאפנגיש 25.30 גולד. פערבעשע 25—25.45 גולד.

ווענטשקען נו' 1 (לעקוואר) באנאטע גייע 22 גולדען. —

ריבאל דאספעלד־יאפפיריעטע 32.50—33 גולד. פער 100 קילאגראמם.

רעפס־קוכען 4.90 גולד.

קלעזאמען אונגריש 55—60 גולד.

אמטהיכלעע 45—52 גולד.

אונשליטט (חלב) 44½—45 גולד.

פעטראלעאום 16½ גולד.

שאפפלע־פיעלע אין פאריגער וואכע וואורדען 20000 שטיק פערשיעדענע נאטשנגען פערקויפט, אינד צוואר דרייטטאללינג 2.20 — 3.40 גולד. פער טאאר. באנאטע אינד דיעבענבירגע 140 — 160 גולד. (אללעס פער 102 שטיק.) טירקישע אינד מאצעדאנישע 37 — 38 גולדען פער 56 קילא.

לאמם־פעלע גולד אין פאריגער וואכע וואורדען 60—65 גולד.

באטשקע אינד באנאטע 85 — 95 גולד. (אללעס פער 102 שטיק.)

הייט, ווייזע נאטירען: פער 100 ק' אינגאריש קוה־הייטע 105 — 110 גולד. אכסענהייטע טראקענע 112 — 118 גולד. רא כהייט 12 — 13 גולד. פערפאאר־קאלב־פעללע אהנע־קאפע 195 — 210 גולדען. מיט קאפפען 180—185 גולד.

לעדער־געשעפט. פפיטר־הייטע 25—28־קילא 178—180 גולד. אינגאל פערזעטצטע טערצען פאן 12—15 קילא 170—168 גולד. צווייטאל פערזעטצטע טערצען 18—19 קילא, 168—168 גולד. דרייטאל פערזעטצטע טערצען 20—23 קילא 174—175 גולד.

ראלבלעדער, גענגרבטע 8—10־קילא 295—245 גולדען. בייטע 8—10־קילא 165 — 175 גולדען פער 100 קילא.

שאפפוללע. אין דער פאריגען וואכע וואר דאס געשעפט לעבהאפט. פערקויפט וואורדען 10000 קילא אינד צוואר: הערישע־פעללע געבירגס צווייטיגע הייטע־וואללעי 90 גולד. צווייטאלע געבירגס צווייטיגע הייטע אינד זאמעטע־וואללען 80—86 גולדען. מהיים־צווייטיגע הייטע־וואללען 65—66 גולד. דערארטיגע זאמעטע־וואללען 60—63 גולד. פעסטער באדען אינשוטען 70 גולדען. מיט־טעלפיינע לאמם־ 100—102 גולד. אינד מיטטעלפיינע גע־בעי־וואללע 58—65 גולד. (אללעס פער 56 קילאגראמם.)

וויינגערפרייזע.

שפיריטוס 38 גול. צו 10000 לטער פערצענט.

ריבאל 31.50—31.75 גולד. פער 100 קילא.

וויינצען, פערקויפט וואורדען 20000 מעטע־צטר, פרייזע: באנאטע־וויינצען 76 78־קילא 14.50—15.15 גולד. פער מעטערצטר.

קארן, אונגאריישע 67—71־קילאגראמם 11.10—11.30 גולד' פער מעטע־צטר.

האפער, אונגאריישע 8. — 8.15 גולדען פער מעטע־צטנטנר.

גערסטע פראוויאנטישע 61—64־קילא —9.—10.25 גולדען.

רעפס באנאטער 12.25—12.75 גולד. קאחל 12.50—13 גולדען.

קאלע־מעהל נו' 1: 19. — 20. גולד. נו' 2: 17.50—17. גולדען פער מעטע־צטר.

וויינצען־מעהל נו' 0: 24.25 — 25. גולד נו' 1: 23. — 24. גולד. נו' 2: 21.50—22.50 נו' 3: 19.50—20.50 גולדען. אללעס פער מעטער צטר.

הילזענפרייזע: לינזען 20—30 גולדען. ערבסען 10—16 גול. באהנען 11. — 13 גולד. הייזען 7.05—8.75 גולד' (אללעס פער 100 קילא.)

ראטשא־ציהונג פאם 6־טען מערץ 1880.

אפען	73	29	51	40	53
לינז	41	25	89	55	76
טריעסט	28	53	69	48	72

פעראנטוואארטלעער רעדאקטעור: מאר בייס.

פרוכט־אונד מעהל־פרייז־טאבעללע.

פרוכטע.		בוראלשעס פר הקטאר	פער 100 קילאגראמם
וויינען נייער מאגאזין	—		
„	75		13.90—14.05
„	75		14.10—14.20
„	77		14.30—14.40
„	78		14.45—14.55
„	79		
„	80		
טהיים	74		
„	75		14.——14.10
„	76		14.20—14.30
„	77		14.40—14.50
„	78		14.55—14.65
„	79		
„	80		
פעסטער באדען	74		
„	75		13.75—13.95
„	76		13.95—14.05
„	77		14.20—14.30
„	78		14.35—14.40
„	79		
„	80		
וויסענבורגער	74		
„	75		
„	76		14.——14.10
„	77		14.20—14.30
„	78		14.40—14.50
„	79		14.55—14.65

פרוכטע		בוראלשעס פר הקטאר	פער 100 קילאגראמם
קארן		72	11 —10.85
נידרסטע מאלץ		62	8.50—8.60
נידרסטע פוטטער		62	8.25—8 —
האפער		41	7.90—7.65
קוקורוץ באנאטער		—	8.70—8.65
אנטעלע		73	8.60—8.55
הוזיזע		—	7.40—7.85
וויינען	פער אקטאבער	—	—
	„	—	—
	פיזיזאאר	—	14.30
	„	—	—
	קוקורוזען	—	9 —
	נידרבעטע	—	—
	האפער	7.70	—
	„	—	—
	רעפס	—	—
	„	—	—

באללען־מערקט		בוראלשעס פר הקטאר	פער 100 קילאגראמם
נוטטער	0	24.50	
רוי מאללען צו 100 קילאגראמם מיט זאק	1	23.70	
	2	22.90	
	3	22 —	
	4	21.30	
	5	20.60	
	6	19.50	
	7	19 —	
	8	18.40	
	8½	16.20	
שפיריטוס אלטע מעטאהל מעטעלצע		37.75	
„ נייע „ האמאפפעל		35.75	

קורז־טאבעללע פאם 6. מערץ.

נעלד־קורז	קר	פר
ולנסיי־אסיגנאטן	—	100
וויאאטען	5	56
קאפפענהייט־אינגאריישע 8 גולדען גאלד־		
שטיק (20 פראנקען)	9	45
נאפאלעאנאר	9	45
דויטשע רייכסבאנקנאטען	58	30
20 מארקשטיק	11	57
פאפיר־רובל	1	25
לאזע.		
1854־ער 4 פערצענטיגע שטאאטס־לאזע	122	50
1860־ער „ „	129	50
דרעסדע	131	—
1864־ער לאזע צו 100 גולדען	71	30
דרעסדע „ 50 „	76	—
קאסע יונגענגייטיגע	29	—
פרייבורג־לאזע	18	—
קרעדיט־לאזע	179	—
וואאיי־לאזע צו 40 גולדען	43	50
וואאי־וואאסשיפפס־פאארט־לאזע	107	—
אינגבוקער לאזע	25	—
רינגלעטטיש לאזע צו 10 גולדען	17	50
קראאקויער לאזע „ 20 „	20	—
אאנגער לאזע „ 40 „	43	25
מאאסס־לאזע „ 40 „	43	—
וויאאלפס־לאזע „ 10 „	18	50
מארס־לאזע „ 40 „	51	75
אלבערטינער לאזע „ 20 „	22	—
סט־גענאאס לאזע „ 40 „	44	50

לאזע.	קר	פר
פאאנאלייגער לאזע צו 20 גולדען	—	—
פרינסער לאזע „ 100 „	122	—
דרעסדע „ 50 „	62	50
וואלדעקיינער־לאזע „ 20 „	33	—
הייגלייגער־לאזע „ 20 „	37	75
אינגאריש פרינ־לאזע צו 100 גולד.	113	25
דרעסדע צו 50 גולדען	111	50
הייגער לאזע	120	—
יערסד־פאפיערע		
אינגאריש נאלד־רענטע	100	50
אינגאריש גרונדענטלאסטונגען	88	—
טרעפטע־פאנאטע	87	75
ווענגאריש	88	—
בוקאריער	97	75
אינגאריש אייזענבאהן־אנלעהען	97	—
הייגעקרעוץ־אנלעהען־אבלייזונגען	118	50
פאאסטיגע דער אינגאריש באנקען	91	50
דיעזע צו 5 אינגאלד פערצענט	102	—
דער אינגאריש דומאאנענען־באנק צו 5 פערצענט	93	—
דער אינגאריש אללגעמיינען באנקען־אנלעהען צו 5 אינגאלד פערצענט	95	—
דעססא צו 6 פערצענט	101	50
דער פעסטער פאאסטגעזעל־באנק	102	—
דער אסטבאאן	80	—
דער נאדד־אסטבאאן	141	—

Eigenthümer u. verantwortlicher Redacteur: M. REIS.

Budapest, 1880. — Druck v. M. Burian, Waitznerboulevard

די פערלאָבונג דעם קראָנפּרינצען.

אין פאָריגער נוממער האבען וויר בעריטס דיא ערפרייליכע נאכריכט מיטגעטהיילט, דאס קראָנפּרינץ רודאָלף מיט דער טאָכטער דעם בעלגישען קאָניגס-פּאארעס, פּרינצעססין שטעפאניע, ברייטגאם געוואָרדען. דאמאלס לאג נור איינע דעפּעשע פאָר, דיא דער מיניסטער-פּרעזידענט איבער דיעזעס פריידיגע עראייגניס דירעקט פאָן זיינער מאיעסטעט קאָניג פראַנץ יאָזעף ערהיעלט. דיא פערלעזונג דיעזעס פריידען-טעלעגראממעס וועהרענד איינער אבענד-זיטצונג דער ליבעראלען פּארטייא אם 7-טען דיעזעס וואורדע נאטירליך מיט אונגעוואהנליכער בעגייסטערונג בעגריסט. יעדער פיהלטע, דאס דיעזע „גליקליכע פּארטיע" אויך אונזערער מאָנארכיע גליק אונד זעגען ברינגען ווירד. וויא וויר בעריטס געמעלדעט, איזט יא דיא בעלגישע קאָניגין איהרער געבורט נאך אונגארין, דא זיא דיא טאָכטער דעם אונפערגעסליכען ערצהערצאָגס יאָזעף איזט, דער פאָללע 50 יאהרע אין אונגארן אלס פּאַלאטין ווירקטע. דיא פערדיענסטע דיעזעס מאננעס אים אונגארן זינד זא גראָס, דאס איהם דיא אונגארישע נאציאָן ערסט פאָר וועניגען יאהרען אין איהרער היופּטשטאדט אין הערליכעס דענקמאל ערריכטען ליעס. אויך דיא קאָניגין פאָן בעלגיען בליעב איהרעם אונגארישען פאטערלאַנדע אנהענגליך, וואָפאָן זיא ביא יעדער פעראנלאססונג דיא שאָנסטען בעווייזע געליעפערט. אנלעסליך דער איבערשוועממונג סעגעדינס צייכנעטע זיך איהרע מאיעסטעט דורך איינע שפּענדען אונד דורך פעראנשטאלטונגען פאָן געלד-זאממלונגען עבענפאללס אלס טריע אונגארין אויס. דיא פערלאָבונג דעם קראָנפּרינצען מיט דער טאָכטער דעם בעלגישען קאָניגס-פּאארעס, וועלכע פאָן איהרער ערהאבענען מוטטער דיא ליעבע צו אונגארן געלערנט, ווירד געוויס דאצו ביזטראגען, דאסס דאס באנד צווישען עסטרייך אונד אונגארן אימער פעסטער ווערדע אונד דאס יעדע רייבונג צווישען דען בידען רייכס-העלפטען איין פיר אללעמאל אויפהאָרע.

אים וויען ווירד פאָם 7-טען דיעזעס געמעלדעט: „אלס זיינע מאיעסטעט דיא ערפרייליכע נאכריכט פאָן דער ערפאָלגטען פערלאָבונג דעם קראָנפּרינצען מיט דער בעלגישען פּרינצעססין ערהיעלט, שטראהלטע זיין אנגעזיכט אין פאָטערליכער פריידע. פאָלל איננערער בעוועגונג פערקינדעטע ער זעלבסט אללען ערצהערצאָגען אונד אללען מיניסטערן דאס פריידיגע עראייגניס. קיום איינע שטונדע שפּעטער ליעפען שאָן פאָן אללען אייראָפּעאישען מעכטען בעגליקווינשונגס-טעלעגראממע איין, דא דיעזע יא גלייכצייטיג מיט זיינער מאיעסטעט אין וויען פאָן דער בעלגישען היופּט-שטאדט בריססעל אויס פאָן דיעזער פריידיגען פערלאָבונג טעלעגראפישע נאכריכט ערהאלטען האטטען. דער קאָניג וואר דען גאנצען טאג אין פריידיגסטער שטיממונג אונד אָרדנעטע זעלבסט אן, דאס דיעזעס עראייגניס אין אללען צייטונגען פעראָפפענטליכט ווערדע, אינדעם ער זאגטע: „איך ווינשע, דאס אללע מיינע פעלקער זיך אן דיעזעם פריידיגען ערייגניססע איננערהאלב מיינער פאמיליע בעטהייליגען מאָגען!"

קראָנפּרינץ רודאָלף רייזט דיעזער טאגע נאך אירלאנד, אים זיינע ערהאבענע מוטטער, דיא קאָניגין עליזאבעטה, אבצוהאָלען, וועלכע ביא איהרער היימרייזע איינעגע טאגע אין בריססעל אויפענטהאלט נעהמען ווירד. דיא קאָניגין ווירד נון פערזאָנליך איהרע צוקינפטיגע שוויגער-טאָכטער קעננען לערנען.

איבער דיא פּרינצעססין זעלבסט, דיא ערסט 16 יאהרע אלט איזט, ווירד מיטגעטהיילט, דאס זיא איינע דער שאָנסטען פּרינצעססינגען אייראָפּא'ס איזט. זיא האט איינע זעהר פאָרצינגליכע ערציעהונג גענאָססען אונד שפּריכט פיעלע שפּראכען זעהר געלייפיג. דאס אונגארישע האט זיא אין איהרער פריהעסטען קינדהייט פאָן איהרער מוטטער ערלערנט, וועסהאלב זיא דיעזע שפּראכע דענן אויך אם מייסטען ליעבט. — אין דער טהאט וואורדען שאָן פאָר דריא יאהרען דריא פּרינצעססינגען בעצייכנעט, אונטער וועלכען קראָנפּרינץ רודאָלף זיינע וואהל טרעפפען זאללטע. — דיא איינע וואר איינע שפּאנישע פּרינצעססין, דיא שוועסטער דעם יונגען קאָניגס אלפאָנס פאָן שפּאניען. פאָר עטווא דריא יאהרען ווייטע דענן אויך קראָנפּרינץ רודאָלף מעהרערע וואָכען אויף שפּאנישעם באָדען אונד אין דער שפּאנישען היופּטשטאדט. אָב דעם קראָנפּרינצען דיעזע פּארטיע צוגעזאגט אָדער ניכט — דאס בליעב איין געהיימניס. דיא פּארטיע קאָננטע יא שאָן דעסהאלב ניכט צו שטאנדע קאָממען, דא דיא יוגענדליכע שפּאנישע פּרינצעססין פּלאָטצליך פאָם טאָדע היננעראפּפט וואורדע. דיא צווייטע פּארטיע וואר איינע זעכסישע פּרינצעססין. פאָר וועניגען מאָנאטען בעזוכטע דענן אויך קראָנפּרינץ רודאָלף דען זעכסישען קאָניגס-האָף אין דרעזדען. עס וואורדע דאמאלס פיעל געשפּראָכען פאָן דער בעפאָרשטעהענדען פערלאָבונג דעם קראָנפּרינצען מיט דער טאָכטער דעם זעכסישען קאָניגס-פּאארעס. אללע היעזיגען איינגעוויהטען צייטונגס-נאכריכטען ערוויעזען זיך יעדאָך נאכטרעגליך אלס טיישונג. דיא דריטטע פּארטיע וואר דיא טאָכטער דעם בעלגישען קאָניגס-פּאארעס, וועלכע זיך נונמעהר גליקליך פערווירקליכטע. וויא אים דער בעלגישען היופּט-שטאדט געמעלדעט ווירד, וואר עס דאס „אונשולדיגע קינדליכע וועזען", וועלכעס אויף דען קראָנפּרינצען איינען זאָלך' טיעפען איינדרוק געמאכט. טראָטץ איהרער אונפערגלייכליכען שאָנהייט אונד איהרער אונגעוואָהנליכען בילדונג, האט נעמליך פּרינצעססין שטעפאניע ערסט נור איינמאל איינען אָפפענטליכען באלל בעזוכט. זיא וואורדע פאָן דער מוטטער פאסט וויא איין קינד געהאלטען, דא זיא ניע אויסגינג, אויסער אין בעגלייטונג איהרער מוטטער. איהר גאנצעס געמיטה בליעב דאהער קינדליך ריין. פאָן דיעזער אייגענשאפט זאלל זיך דער קראָנפּרינץ מעכטיג אנגעצאָגען געפיהלט האבען.

איבער דען איינדרוק, דען דיא נאכריכט פאָן דער פערלאָבונג דעם קראָנפּרינצען אין אללען קרייזען הערפאָרגערופען, ליעגען פאָלגענדע דעפּעשען פאָר:

פּראג, 8. מערץ. קראָנפּרינץ רודאָלף טעלעגראפירטע זעלבסט דיא קונדע פאָן זיינער פערלאָבונג אן זיין היעזיגעס רעגימענט. עס וואורדע נאטירליך אן איהן זאגלייך אים נאמען דעם רעגימענטס איין בעגליקווינשונגס-טעלעגראמם אבגעזענדעט. היינטע ערשיענען דער האָהע אדעל ביים שטאטטהאלטער אים זיינעם וואַרמען געפיהלע פיר דאס גליק דעם קראָנפּרינצען אויסדרוק צו געבען. דער שטאטטהאלטער זיינערזייטס טעלעגראפירטע דיא פריידיגע נאכריכט אן דיא ענטלעגענסטען אָרטשאפטען, דאמיט דיא בעפעלקערונג אן דער פריידע דעם הערשערהיוזעס טהיילנעהמען קאָננע.

בריססעל, 8. מערץ. דאס פּארלאמענט אונד דיא שטאדט-בעהאָרדע פאסטען דען בעשלוס, איהרע מאיעסטעטען דורך איינע בעזאָנדערע קאָממיססיאָן צור פערלאָבונג דעם קראָנפּרינצען רודאָלף מיט דער פּרינצעססין שטעפאניע צו בעגליקווינשען. איהרע מאיעסטעט, דיא עסטרייך-אונגארישע הערשערין עליזאבעטה, ווירד אם היעזיגען האָפע ערוואַרטעט. מאן האָפפט, דאס אללערהאָכסטדיעזעלבע היער מעהרערע טאגע פערוויילען ווירד. קראָנפּרינץ רודאָלף בלייבט היער ביז צו דען אָסטער-פייערטאגען.

וויען, 8. מערץ. דיא פראָהע נאכריכט פאָן דער פערלאָבונג דעם קראָנפּרינצען האט אין וויען אללע הערצען טיעף אונד פריידיג בעריהרט. אללע עמפּפינדען דאס האָהע גליק דעם יוגענדליכען קראָנפּרינצען. וויא דיא בעפעלקערונג פאָן וויען, זא איזט אויך דיא בעפעלקערונג דער גאנצען מאָנארכיע פריידיג ענטציקט איבער דיעזע האָכסט גליקליכע פּארטיע. פאָר קורצעם וואר עס דיא פייער דער זילבערנען האָכצייט אונזערעס הערשער-פּאארעס, אין וועלכעם דיא געזאממט-בעפעלקערונג עסטרייך-אונגארנס זא לעבהאפט אנטהייל נאהם. יעטצט

דורך דיא שטאדט אונד ריעף: „נידער מיט דען קעטצערן! נידער מיט דען מאראנען!" דאס גאנצע געזינדעל דעס אויפגערייצטען פאָלקעס קאם אין אויפרוהר אונד צו דיעזעם געזעללטען זיך אויך נאך אללע שיפפס-ארבייטער אונד מאטראָזען, וועלכע ביא דיעזער געלעגענהייט רויבען אונד מאָרדען וואָללטען.

זא צאָגען געגען צעהנטויזענד מאָרדער דורך דיא שטאדט אונד ערשלוגען דיא מאראנען, מענער, וויבער, קינדער, וואָ זיא דיעזע טראפען, אויף דען שטראסען, אין דען הייזערן אונד פערשטעקען. אויף דעם פּלאטצע פאָר דער קירכע וואורדע איין שייטער-הייפען אנגעצינדעט, אונד דיא מאראנען וואורדען דאריף פערבראַנט. דארשטין שלעפּפטע דאס געזינדעל דיא לייכנאמען דער געפאללענען אן שטריקען. זא גינג עס דיא גאנצע נאכט הינדורך. פאָן זאָנטאג נאכמיטטאג ביז מאָנטאג געגען מיטטאג זינד איבער [illegible] מאראנען אויף זאָלכע וועזע אומגעקאָממען.

דיא מאראנען, וועלכע ביא איהרען קאטהאָלישען פריינדען פערשטעקט וואָרען, וואורדען הערפאָרגעהאָלט אונד טאָדט אָדער לעבענדיג אויף דען שייטערהייפען געוואָרפען. שוואַנגערע פרויען וואורדען אויס דען פענסטערן געוואָרפען אונד פאָן דען דראויסענשטעהענדען אויף שפּיעסען אויפגעפאנגען, אונד דיא פרוכט וואורדע אפטער וויטהין געשלידערט. אם מיטטוואָך זוכטע דאס געזינדעל דען איהם פערהאססטען שטייער-פּאכטער „מאסקאַרענהאס", דער זיך מאנכעס צופאָר אים זיינעם הויזע, וויא ער בעריטס בעמערקט וואר, געררעטטעט האטטע. אלס ער געפאנגען אונד ערקאנט וואר, קיהלטע יעדער, זעלבסט וויבער אונד יונגע קנאבען, דען צאָרן אן איהם. יעדער האט איהן געשטאָכען, געשלאגען אונד געשטאָסען. ווער ניכט איינען היעב אָדער איינען שטיך זיינעם לייבע פערזעטצען קאָננטע, גלויבטע ניכט גליקליך ווערדען צו קאָננען. דאנן וואורדע זיין היננעבאל צערטרעטטערט אונד נאך דעם קירכען-פּלאטצע געשלעפּפט, אים איינען איינענען שייטער-הייפען פיר איהן אנצוצינדען. —

עס וואר אבער ניכט גענוג האָלץ פיר דען בראנד פאָרהאנדען, דא קויפטען דיא מאטראָזען פיר איהר איינען געלד דאס האָלץ הינצו, אונד פיהלטען זיך גאנץ גליקליך, דאס מאסקארענהאס אויף איהרעם איינענען שייטערהייפען פערבראַנט וואורדע. — אויך אם דריטטען טאגע וויטהעטע דאס וואהנזינניגע מאָרדען נאך פאָרט, נאמענטליך אין דער אומגעגענד פאָן ליסאבאָן, וואָהין זיך נאך מעהרערע מאראנען פליכטען קאָננטען. דאס בויערנפאָלק אויף דעם לאנדע פאָלגטע דעם בייספּיעלע דעם היופּטשטאדטישען געזינדעלס. פרויען אונד יונגפרויען וואורדען געשענדעט אונד געשפּיעסט. פיעלע ווערטען זיך מוטהיג — אונד איין מאראַנישעס מעדכען, וועלכעס איין גייסטליכער געוואלט אנטהון וואָללטע, טאָדטעטע דיעזען מיט איינעם מעססער.

דער קאָניג וואר איבעראָרדענטליך איבער דיעזע איינגעזעטצטהייט דעס פאָלקעס, דאס ער ניכט מעהר צעהמען קאָננטע, אויפגעבראכט; אבער אומזאָנסט פאָדערטע דער קאָניגליכע קאָממיססער דיא אויפגערייצטע פאָלקס-מאססע אויף, דעם מאָרדען, רויבען אונד פּלינדערן איין ענדע צו מאכען — אללעס נוצטע ניכטס, ביז ניכט דער קאָניג פיעלע פאָן דיעזען מאָרדערן אונד היופּט-ראַדעלס-פיהרערן אָפפענטליך אויפהענגען ליעס. — דיא צאהל דער אים יאהרע 1506 אין פּאָרטוגאל אומגעבראכטען מאראנען ווירד אויף 4000 געשעטצט. זעלבסט געבאָרענע קאטהאָליקען וואורדען ביא דיעזער געלעגענהייט פאָן איהרען פיינדען ערשלאגען. דער קאָניג וואר איבער דיעזען פאָרפאלל זא אויפגעבראכט, דאס ער צוויא גייסטליכע, וועלכע דען האסס געגען דיא מאראנען פרעדיגטען, פערברענגען ליעס.

דיא מאראנען וואָרען אין פּאָרטוגאל דיא נוצליכסטע פאָלקס-קלאססע וועגען איהרער טהעטיגקייט, וועגען איהרעם גראָס-האנדעלס אונד וועגען איהרער קונסט-פערטיגקייט. עס עקסיסטירטען אין פּאָרטוגאל נור מאראַנישע ארצטע. —

אלס קאָניג דאָן מאנועל געשטאָרבען וואר, וואורדע יאָאַאַ קאָניג פאָן פּאָרטוגאל. ער וואר געגען דיא מאראנען גראוזאמער אלס זיין פאָרגענגער. — אלס ער האָרטע, דאס פיעלע מאראנען אין פּאָרטוגאל שבת אונד פסח האלטען, ליעס ער הינרעכט שפּיאָנע געגען זיא אנשטעללען. דער געפעהרליכסטע שפּיאָן פיר דיא פּאָרטוגיזישען מאראנען וואר דער אויס שפּאניען איינגעוואנדערטע מאראַנע, נאמענס „הענריך נונעס". איהם גאב דער קאָניג דען געהיימען אויפטראג, זיך אין דיא פאמיליען דער מאראנען איינצושלייכען, מיט איהנען וויא איין ברודער אונד לידענס-גענאָססע אומצוגעהן, זיא צו בעאָבאַכטען אונד איהם דאנן אללעס אויסצוזאגען.

דיעזער „נונעס" וואר איינע ארט „שפּאנישער פּפעפפערקאָרן", ער שטעללטע זיך דען מאראנען פיר גוט אונד פראָמם פאָר, דער מיט איהנען מיטלייד האט, — דיא אונגליקליכען מאראנען פערטרויטען איהם, וויא איינעם ברודער, אללע איהרע געהיימניססע.

(פאָרטזעטצונג פאָלגט.)

דער געמיינדען? זעהען זיא זיך דיא ביטטנעזיבע דער ארטהאדאקסען אן, אב זיא וויססען ווערדען, וויא פיעל געמיינדען זיא האבען. אין איינעם געזיבע שפרעכען זיא פאן 700 ארטהאדאקסען געמיינדען, אין איינעם אנדערן פאן 300 אונד ווידער אין איינעם אנדערן פאן 200 ארטהאדאקסען געמיינדען. דאס איזט דענן דאך איין גאר צו גראסער אונטערשיעד פאן 700 צו 200! זיא קאננען דאהער זעלבסט דיא אנצאהל איהרער געמיינדען ניכט פעסטשטעללען, וויל עבען דיא פארטייען ניכט דורך וויכטיגע רעליגיאנס-אנגעלעגענהייטען, זאנדערן נור דורך געמיינדע-שטאטוטען געטרעננט זינד. דארום טריפפט עס זיך הייפיג, דאס איינע געמיינדע, דיא אים פאריגען יאהרע איינע זאגענאננטע „ארטהאדאקסע" געוועזען, הייער ווידער איינע קאנגרעס-געמיינדע איזט. אים נעכסטען יאהרע קאנן זיא ווידער איינע שטאטוס־קוואָ-געמיינדע זיין — אונד דאנן ווידער נאכט וויים, וואס פיר איינע, יע נאכדעם דיא מעהרהייט דער געמיינדע-מיטגליעדער דעם איינען אדער דעם אנדערן שטאנד-פונקטע זיך צווענדעט. איך זאגע דאהער: „דיא זאגענאננטע ארטהאדאקסע פארטייא", וויל זיך איך דיא איבריגען יודישען פארטייען ארטהאדאקסע הייסען קאננען, דא דאס ווארט „ארטהאדאקס" זאפיעל וויא „רעכט-גלייביג" בעדייטעט אונד דיא קאנגרעס-פארטייא קאננטע זיך עבענזא ארטהאדאקס נעננען, וויא דיא שומרי הדת אונד שטאטוס־קוואָ איזראעליטען. אללע דרייא יודישען פארטייען זעהען אלס קוועללע איהרער גלויבענס-לעהרע דיא געטליכע תורה אונד דיא געטליכע גמרא אונד דען געטליכען שלחן ערוך אן. — דער אונטערשיעד איזט נור דער, דאס דיא איינען מיט גרעסערער פינקטליכקייט פעסטהאלטען אן דען דארין ענטהאלטענען פארשריפטען אלס דיא אנדערן. אין וואהרהייט אבער ווירד ער פאן קיינער דער פארטייען פאללשטענדיג בעאבאכטעט. מאן לעזע דיא אין יענען רעליגיאנס-ביכערן ענטהאלטענען פארשריפטען אונד בעטראכטע, וויא זיך דיא אנהענגער דער איינען אדער דער אנדערן פארטייא קליידען אונד וויא זיא לעבען. מאן בעטראכטע איינמאל, וויא הערר ר . . . ר זעלבסט, דער פיהרער דער ארטהאדאקסען, זיך קליידעט אונד וויא ער לעבט. פיעלע דינגע ניכט עס, דיא פאן קיינער פארטייא געהאלטען ווערדען אונד אונטער איניגען פערהעלטניססען אויך גאר ניכט געהאלטען ווערדען קאננען. וויר האבען עס אלזא נור מיט פערשיעדענען פארטייען אונד ניכט מיט פערשיעדענען גלויבענס-גענאססען צו טהון. דאס גיעלט דער ארטהאדאקסען איזט אויך דארין אנגעגעבט, דאס עס נור פאן צווייא פארטייען שפריכט, פאן ארטהאדאקסער אונד קאנגרעס-פארטייא. דיא איבריגען פארטייען אבער ניכט בעריקזיכטיגט. שאן הייטע גיבט עס פיער אדער פינף פערשיעדענע פארטייען, אונד איך מאכע דאס געוועהטע הייז אייפמערקזאם, דאס ווענן עס ווירקליך צור טהיילונג דעס פאנדעס קאממט, דאנן נאך מעהר פארטייען ערשיינען ווערדען."

אים פערלויפע זיינער וועיטערן גראסען רעדע זוכטע מאלנאר צו בעווייזען, דאס דער פאנד אייגענטליך מייסטענס פאן דען גראסען רייכען געמיינדען, וועלכע זיך הייטע צור קאנגרעס-פארטייא בעקעננען, איינגעטריבען וואורדע, וועסהאלב נור דיזע דאס רעכט אויף דען פאנד האבען. נור אבער זאלל דער פאנד צור אונטערשטיטצונג ארמער געמיינדע-שולען פערווענדעט ווערדען, וועסהאלב ער אונטהיילבאר בלייבען מוס. — דיא פארווירפע, וועלכע מאלנאר דער רעגירונג מאכטע, בעצאגען זיך דארויף, דאס זיא דען יודען איינע עקסטרא-פראפאגאנדע אונד איין עקסטרא יודישעס גימנאזיום ערריכטעטע, דא דאך אין אונגארן גענוג ניכט-יודישע פראפאגאנדען אונד גימנאזיען עקסיסטירען, וועלכע דיא יודען בעזוכען קאננטען. מאלנאר ווינשט דיא פערברידערונג דער יודען מיט דען איבריגען בירגערן אונד ניכט דיא אבזאנדערונג דער יודען. ער גיבט דעם אישטוצי אין דיזעם פונקטע רעכט, דאס זיך דיא יודען נאך איממער פאן דען איבריגען בירגערן אבזאנדערן. מאלנאר זאגטע: „אין אונגארן האבען וויר איינע האלבע מיללאן יודען. אונטער דענען פיעלע רייך אונד געבילדעט זינד. דיזע מיססען זיך נון ענטשיידער מיט אונס אונגארן פערשמעלצען אונד פעראייניגען — אדער נאך ארץ ישראל אויסוואנדערן אונד דארט איין אייגענעס יודישעס רייך גרינדען. ווענן נון שאן דער מיניסטער איינע עקסטרא לעהרער-פראפאגאנדע ערריכטעט האט, וואריום האט ער זיא געראדע אונטער דיא קאנגרעס-פארטייא אונד ניכט אויך אונטער דיא לייטונג דער ארטהאדאקסען געשטעללט: אם מייסטען זינד עס דיא ארטהאדאקסען, וועלכע זיך גערנע אבזאנדערן אונד סעפארירען אונד דאס אונגארישע ניכט ליעבען. דיא ארטהאדאקסען ווינשטען ליעבער דאס סעמינאר אין ווען אונד וואללטען אויך דיא אונגארישען טויב-שטוממען קינדער נור אים וויענער אינשטיטוטע ערהאלטען. טראטצדעם דאס היעזיגע טויבשטוממען-אינסטיטוט עבענזא ארטהאדאקס וויא דאס וויענער איזט." —

„דער מיניסטער האט וואהל אויף איינע אונגעזעצליכע וויזע הינטער דעם ריקען דעס רייכסטאגעס, אהנע אנזערע איינווילליגונג, דאס סעמינאר ערריכטעט; אבער דא דאס סעמינאר שאן דא איזט, פרייט מיך דעססען דאוין. איך האבע עס זעלבסט בעזוכט אונד קאנן עס ניכט גענוג ריהמען. אויך אין אנדערן לענדערן האבען יודען ראבבינער-סעמינארע, זאגאר דער ארטהאדאקסע ראבבינער הילדעסהיימער האט אין בערלין איין ראבבינער-סעמינאר ערריכטעט אונד נירגענד געהען דיא יודען דאביי צו גרונדע. וואס איזט דענן דער אונטערשיעד צווישען איינער ישיבה אונד דעם סעמינאר? אין איינער ישיבה לערנען דיא אונגארישען יודען-קינדער ביי איינעם פאלנישען ראבבינער נור יודיש אונד גאר קיינע אונגארישע בילדונג, וועהרענד אין איינעם סעמינאר אויך אונגארישע בילדונג פערברייטעט ווירד — אונד פיר איינע זאלכע אנשטאלט מיססען וויר אונגארן בעגייסטערט זיין! — אויך דיא זאהנע פאן ארטהאדאקסען עלטערן בעזוכען דאס סעמינאר, נור מיסטען פיעלע פאן איהנען אבגעוויעזען ווערדען, וויל זיא צום אונטערריכטע אים סעמינאר ניכט דיא נאטהוגע פארבילדונג האטטען. דאס סעמינאר זאללטע אונטער דער לייטונג דעס קולטוס-מיניסטערס אלליין שטעהען אונד ניכט אונטער דער לייטונג דער קאנגרעס-פארטייא אלליין; עס ווירדען זיך דאנן אויך דיא ארטהאדאקסען נאך אונד נאך מיט דיעזעם סעמינאר בעפריינדען."

נאך מאלנאר שפראך ווידער דער קולטוס-מיניסטער ט ר ע פ א ר ט. ער זאגטע: איך פרייע מיך, דאס זעלבסט מיין געגנער מאלנאר אין דער הויפט-זאכע מיט מיר איבעראיינשטיממט. נור מאכט ער מיר דען פארוואורף, דאס דיא פראפאגאנדע נור פאן דען לייטען דער קאנגרעס-פארטייא אונד ניכט אויך פאן דען לייטען דער ארטהאדאקסען געלייטעט ווירד. איך האבע מיך אבער איבערצייגט, דאס איך אונטער דען יעטציגען אומשטענדען קיים יעמאנדען פינדען קאננטע, דען מאן פאן דער אנדערן פארטייא צור לייטונג דיעזער אנשטאלט העטטע נעהמען קאננען. עס ווערע דא אונטער דען לייטערן שטרייטיגקייטען ענטשטאנדען אונד איך וואללטע דיא פראפאגאנדע אונטער רוהיגער אונד גוטער אויפזיכט ערהאלטען."

וויר האבען אין אביגעם דיא אין געסטריגער רייכסטאגס-זיטצונג איבער דיא סעמינאר אונד שולפאנדס-אנגעלעגענהייט געהאלטענען רעדען קורץ מיטגעטהיילט, אהנע יעדע געגענבעמערקונג, דיא וויר פיעללייכט נאכטרעגליך נאך מאכען ווערדען. אויך אין דער הייטיגען רייכסטאגס-זיטצונג דויערן דיא בעראטהונגען איבער דיעזע שולפאנדס-אנגעלעגענהייט נאך פארט. געסטערן האבען זיך 14 רעדנער טהיילס פיר, טהיילס געגען דאס פארגעהען דעס קולטוס-מיניסטערס, צום שפרעכען פארמערקען לאססען. עס איזט דאהער וועניג אויסזיכט פארהאנדען, דאס דיא בעראטהונגען איבער דיעזען האכוויכטיגען געגענשטאנד שאן הייטע איהרען אבשלוס ערהאלטען ווערדען. —

פאָלליעטאָן.

רעטטונג דער יודען.

(33-טע פאָרטזעטצונג.)

דיא מאראנען אונטעררוכטעטען איהרע קינדער אין דער יודישען לעהרע אונד לענקטען איהנען דאס יודענטהום איינדרינגליך אנס הערץ, אום זיא פאר ווירקליכער אננאהמע דעס קאטהאלישען גלויבענס צו בעוואהרען. דיא פארטוגיזישען מאראנען האטטען אויך מעהר פרייהייט אויסצוואנדערן אונד בעגאבען זיך נאך פערקויף איהרער גיטער נאך איטאליען אונד נאך דער טירקייא.

דיא מאראנען אין פארטוגאל האטטען דאהער וועניגסטענס דער פארטוגיזישען רעגירונג ניכט זא פיעל אויסצושטעהען; אבער דאס פאלק האססטע זיא. דיא יודען ווארען אויך אלס מאראנען איין פלייסיגעס אונד ארבייטזאמעס פאלק געבליעבען, זא דאס זיא געשיקטער אונד רייכער אלס דאס קאטהאלישע פאלק ווארדען. דאהער דער נייד אונד דער האסס.

„יודען! פערפלוכטע נייא-כריסטען!" זא וואורדען דיא מאראנען פאן דען קאטהאליקען בענאננט, אונד קאניג דאן מאנועל מוסטע איינען דיעזע בעשימפפונג פערביעטען. דאך דער האסס אונד דער נייד דער קאטהאליקען געגען דיא מאראנען וואורען ניכט אויסצוראטטען, דא אויך דיא מאראנען איינען שרעקליכען האסס געגען דיא קאטהאליקען האטטען.

קאניג דאן מאנועל האטטע זאגאר איינען מאראנען, „יאאא ראדריגא מאסקארענהאס", אלס אבער-פאכטער איבער אללע שטייערן אנגעשטעללט. דיעזער „מאסקארענהאס" וואללטע נון עבען וויעדע האהע שטעללע דאצו בענוטצען, אום אן דען קאטהאליקען ראכע צו נעהמען אונד זיא דורך דיא פיעלען שטייערן צו שינדען. ער האט פאן אללען קאטהאליקען אונגעהייער פיעל שטייער מיט גראסטער שטרענגע איינגעטריעבען, וועסהאלב ער דאדורך דאס פאלק געגען זיך אונד געגען אללע מאראנען זא זעהר אויפגעבראכט האט.

דיא יודען-פיינדליכען דאמיניקאנער אונד גייסטליכען אין פארטוגאל בענוטצטען נון דיעזען האסס דעס פאלקעס, אום עס געגען אללע מאראנען צו העטצען. איינינע מאראנען וואורדען אם ערסטען פסח-אבענד (אם 8. אפריל 1505) ביים סדר געטראפפען — אונד זיא וואורדען פערהאפטעט; אבער זעלבסט דיא בישאפע האטטען זא פיעל איינזיכט, דיעזע מאראנען ניכט צו פערורטהיילען, דא זיא זיך נאך דאראן ערינגערטען, דאס דיעזע מאראנען נור מיט גרויזאמער געוואלט צור טויפע געטריעבען וואורדען. דיא נאכזיכטיגען בישאפע זאגטען: „נור דיעניגע קאנן אלס קעטצער אנגעקלאגט ווערדען, דער דיא וואהל האטטע צווישען אויסוואנדערונג אונד טויפע — אונד דאנן ליעבער דיא טויפע וועהלטע; אבער דיעזע מאראנען ליעס מאן יא ניכט איינמאל אויסוואנדערן, זאנדערן טריעב זיא געוואלטזאם צור טויפע אין דיא קירכע."

פלאטצליך וואר אבער דיא שרעקליכע כאלערא אין פארטוגאל אויסגעבראכען, אן וועלכער טעגליך פיעלע טויזענדע קאטהאליקען געשטארבען ווארען, דאביי הערשטע אויך נאך איינע אנהאלטענדע טראקענהייט אונד טהייערע — אונד דא קאמען דיא יודענפיינדליכען גייסטליכען אונד זוכטען דעם פאלקע איינצורעדען, דאס דיא כאלערא נור דאהער זא וויטהעט אונד דאס עס נור דאהער ניכט רעגנעט, וויל מאן דאס קעטצערישע טרייבען דער פערפלוכטען מאראנען דולדעט.

דיא גייסטליכען ליעסען אין דען קירכען איין קונסטשטיק מאכען, וועלכעס דאס קרייץ אין איינעם פייער-גלאנצע שיינען ליעס, אונד פרעדיגטען דעם פאלקע דאס וואונדער, דאס זיך איהר נאכט אין פייער צייגט. פיעל פאלק שטראמטע הערויף אין דיא קירכע, אום דאס פייער-וואונדער ווייגעס נאכטעס צו זעהען. עס וואר אם 19-טען אפריל 1506, דא וואר דיא קירכע פאלל פאן גאפפערן אונד בעוואונדערערן, אונטער איהנען מוסטען אויך דיא מאראנען זיין — אונד דא ערלויבטע זיך איין קליגער מאראנע, דער דאס בלענד-ווערק ערקאננט האט, איינען וויטץ צו מאכען אונד צו זאגען: „וואזו דיעזעס פייער-וואונדער? ליעבער מאכטע דיעזער נאכט איין וואססער-וואונדער מאכען אונד רעגנען לאססען!"

קוים האטטע דיעזער מאראנע דאס שפאטטישע ווארט אויסגעשפראכען, דא פיעלען אללע אנוועזענדען פראממען קאטהאלישען ווייבער איבער דען אונפארזיכטיגען מאראנען הער, צערקראטצטען איהם דאס געזיכט, דאנן קאמען עבען איהרע מעננער אונד שלוגען איהן טאדט. אויך זיינען ברודער, דער איהם צו הילפע געקאממען וואר, מארטערטע דיא אויפגערעגטע פאלקס-מענגע.

דורך דיעזען פארגאנג ענטשטאנד נון איין גראסער אויפלויף אין דער שטאדט, איין גייסטליכער פאָדערטע דיא אין דער קירכע פערזאממעלטע פאלקס-מענגע אויף, דאס עס זאפארט אללע מאראנען אויסראטטען זאללע, דאס מארד-געזינדעל צאג נון מיט ווילדען קרייצען אונד פאהנען